

Thomas Millroth i Nya Upplagan 2013:

Fikapaus

En snickares uppgift är att snickra så snyggt och slätt som möjligt så att bygget håller eller bordet står. En billackerare får din bil att blänka. Så tänker jag gärna, när jag beundrar skickliga hantverkares konst. Inte minst, när jag drar på mig någon av mina skraddarsyddas kavajer, som jag äger eftersom jag har lyckan att ha en svåger med detta yrke.

Få känslor är så härliga som dessa. Tänk er någon av dessa snofsiga och malliga tillställningar som då och då drabbar alla. Jag var på en sådan för ett tag sedan, jag var på sådana tidigare. Och var gång kunde jag tänka, att här är människor som är vana vid slikt, som gärna vill imponera med självsäker hållning och snorkigt tal. Då gäller det att ha en hållbar mask. Att inte hela min uppväxt och bakgrund skapar åt mig ett sånt där spontant hål i marken, som jag läst om senare tid. Ja, ni vet killen som gått och lagt sig och så öppnade sig marken så att han försvann med säng och allt. Sådana hål är det gott om i de sociala sammanhang, som skapats i tradition och av överklass för att cementera klasskillnader. Där vill jag inte drulla ner. Maskerad således. Hållbar persona. Hur går det till? Jo, kläder. Jag har använt vid tillfälle en för mig omsydd smoking från 1929, tung som bara den, härligt tyg, äkta siden, då känner jag mig korrekt och ointagbar, där jag kan kolla snobbarnas enklare plagg med banal skärning. Jag kan vara säker på att ha finare skor, snyggare kavajer, dyrare rock. Då är jag nöjd, glider förbi alla djupa hål, kan uppföra mig, strö litet konversation omkring mig. Som man gör.

Se där hur hantverk av bästa kvalitet skyddar mig.

Under senare tid har jag undrat om det är detta som är konstens uppgift?

Konstens roll skulle vara att skapa dessa skal, denna perfektion?

Naturligtvis tror jag inte det, annars skulle jag inte ha ställt frågan. Tanken skulle inte ha fallit mig in, i stället skulle jag gapa av beundran över någon ganska stor petigt tecknad realistisk teckning, gärna med en symbolisk eller kanske rentav sentimental titel.

Nej, med undantag av den fantastiska Gunnel Wåhlstrand (slå upp!) är detta inte alls min tekopp. Jag gäspar åt detta slags ambitioner. Självt var jag duktig på det i gymnasiet och så fick jag A i teckning också. Stort A alltså. Det får flit. Men varför?

Jag har mina favoriter, det har någon kanske redan märkt - åjo! Till dem hör inte bara knastriga improvisationsmusiker men också många bildkonstnärer.

Jag vill passa på att tala om teckning, eftersom det är en art som nu syns mycket, gudskelov, men som gärna misstolkas. Precis som måleri. Släta ytor, flit, närhet till fotografi. Det har blivit ett mått. Beror det på publiken, eller rättare sagt köparna, som vill ha handfasta kvaliteter att hålla sig till. Precis som jag skrev ovan. Det gäller att ha en perfekt mask i det sociala spelet. För tänk om det kommer någon som tar konst på allvar och börjar snacka om Roland Barthes, Gilles Deleuze eller har läst något spännande i Nya Upplagan eller Paletten. För att inte tala om tidskriften Const. Då är det tryggt att ha ett verk där det går att hänvisa till perfekta kopior, exponeringstider, perfektion och yta. Det går utmärkt att gömma sig bakom.

Som mina handsyddas skor eller tunga vackra smoking. Där känner man sig trygg. Men det är ett sätt att smita undan det jobbiga småpratet, inte att undvika seriösa snack om Gud, islam eller döden. För att ta tre aktuella ämnen.

Och som jag ser det är det inte konstnärens uppgift att tillverka dessa välgjorda ytor. Hantverksskicklighet är aldrig i vägen, det försäkras jag, men det ska mer till. En bra teckning, tycker jag, är något annat än glansdagrar och perfekt tecknade flätor. Ja, ibland är denna stoffliga yta till och med bara ett skal, den där känslan av kropp inunder, den är borta. Då saknas något.

Nu återvänder jag till mina kulturfavvisar. Jag måste ha nämnt henne förut, Linnéa Carlsson, absolut en av all time high i min värld. Då detta skrivs har hon just avslutat en fantastisk utställning på Krognoshuset i Lund.

Apropå teckningar visade hon ett par märkliga sådana. Vad vi ser är Napoleon Bonaparte, som tagit med sig hustru Josephine på utflykt i kriget. Det är paus i skjutandet och de tar sig var sin välförtjänt kopp kaffe. Kopparna är utsökta, sådant där tunt porslin, som verkar kinesiskt och vars ekon kunde ses ända in på 1900-talet. Min mormor hade sådana tunna koppar, där man nästan såg kaffet tvärsigenom de vackra sjuttonhundratalsmönstren à la chinoise. Det gällde att hålla i det lilla örat på koppen med tumme och pekfinger för att inte bränna sig. Sådana koppar dricker vårt franska par ur. De står på en borg, det är vackert, de ser ut som dåtida turister i en pittoresk vy. Sådana som avbildades i tidens böcker där främmande landskap avbildades med svärmisk beundran; den unga romantiken var modet för dagen. Den vackra Josephine har en utsökt empireklänning med litet extra rysch på grund av sin ställning.

Både Napoleon och Josephine poserar inför våra ögon som om vi var med dem, en kompis som kunde avbilda dem. Jag kan föreställa mig Linnéa Carlssons förtjusning, då hon gjorde dessa teckningar och fick sina berömda modeller att posera och se henne rakt in i ansiktet. Stilla, ett litet ögonblick till, så är jag klar!

Det är underfundig humor i turismens fotspår. Men jag tänkte hoppa över turismens problematik just nu och koncentrera mig på dessa två teckningar.

Naturen svajar rytmiskt i bakgrunden, sjön ligger stilla. Murverket är litet naivt återgivet. Sten för sten men ändå med något slags syntetisk syn på det hela.

Och Linnéa vet vad hon gör. Jag fastnar gång på gång vid Josephines hand. Det här tar tid, säger hon till tecknaren, och håller koppen krampaktigt. Det bränns, hon håller fast. Och se där, hur konstnären finner just den där punkten som är så viktig i en bild. Den som skiljer gott från bäst.

I dag hyllas alltför ofta det studerade, som jag nämnde förut, men det är den där detaljen som är farlig, detta är bildens stora oväntade hål. Dess punctum, för att tala med Roland Barthes. I hans bok om fotografi, "Det ljusa rummet", ger han en rad exempel just på detta. När jag ändå håller på med Napoleon väljer jag följande citat ur boken: "En dag för rätt länge sedan fick jag se ett fotografi av Napoleons yngste bror Jérôme (1852). Jag sade då, i en förundran som sedan dess levt kvar i mig: 'Jag ser de ögon som såg kejsaren.'"

De ögon som sett kejsaren, den hand som blivit spänd av att hålla en kaffekopp. Där finns en laddning som lyfter bilden långt över det allmänna hyllade studiet. Hon kan detta Linnéa

Carlsson. Hur många gånger har hon inte förvånat mig. Den fungerande stenslungan, laddad, i skala 1:1 som var hennes examensarbete från Konsthögskolan i Malmö. Den mörka klockpendeln i en silo som avvek från minutslagen. Alltid denna lilla detalj, en förskjutning, också utanför bilden, som ständigt lyfter dem över den perfekta konstruktionen. För Linnéa Carlsson är säkert en av de mest handaskickliga konstnärer jag träffat! Men hon är oändligt mycket mer än så.

De två teckningarna av Napoleon och Joséphine kompas av ett urverk från 1700-talet. Tiden slår skevt, tiden slår, påminner mig om att före och efter dessa ögonblick hon har fångat, bilder av utflykt, tillfällighet och brutalitetens tillfälliga idyll, där finns något helt annat. Turismen, för att åter antyda den, har också ett före och efter, utanför och innanför.

Dessa på ett vis naiva, lyriska teckningar, skulle jag tveklöst placera bredvid en Axel Nilsson eller Hilding Linnqvist. Det är en lätt skevhet, denna platthet, denna troskyldighet som bedrar, som inte håller kvar blicken vid uniformsdetaljer, tygkänsla, naturromantik eller vad ni vill ha för ytligheter, detta är vad som utmärker en sann mästerteckning. Som dessa.

Det är inte förbjudet med historier i och kring konst. Berättelsen här är att Josephine strax upptäcker vitklädd österrikisk trupp som närmar sig, varpå kaffestunden får ett tvärt slut och paret får fly hals över huvud.

Så skall konst vara. Vi ska vara beredda att fly hals över huvud från våra föreställningar, idéer, tankar. Och det är den där punkten som öppnar. En hand som håller, varför håller hon så hårt, har hon redan sett, anat hört. Precis som vi borde se, ana, höra.

Att se något som träffar en i något förväntat. En detalj, varur det hela växer. Det är något helt annat än att lägga kalkerpapper på omvärlden.

Konst görs icke för att väcka beundran.

Det visste med säkerhet Franz Kafka, för så här skrev han i "Beskrivning av en strid":

"Knappt hade vi kommit ut i det fria, så överfölls jag uppenbarligen av en anmärkningsvärd munterhet. Jag lyfte på benen, lät lederna knäppa. Jag ropade ett namn tvärs över gränden, som om någon vän just smitit runt hörnet från mig. Jag kastade hatten högt upp i språnget och fångade åter övermodigt upp den.

Min bekant gick oberörd bredvid mig. Han höll huvudet böjt. Han talade heller inte.

Det förvånade mig, ty jag hade räknat med, att hans glädje skulle göra honom stollig..."

Stollig var ordet. Det blir inte jag av petiga kopior av omvärlden.

Just nu sitter jag och skriver en ny bok om den store Lage Lindell. Här finns många tillfällen att reflektera över teckning och måleri. Och min glädje blir stor, då jag upplever hur denne numera inte helt ihågkomne konstnär verkligen lyfter sig ur sin tid. Han sade: "En ständig osäkerhet är helt enkelt livsluft för en målare. Samtidigt märker man att var man kommer i samhället väntas en attityd av säkerhet som verkar löjligt förljugen." Lage Lindell – slå inte upp men vänta på boken i stället i juni.

Men se förbi de glättiga ytor i konst och kultur varmed på sin höjd betraktarens narcissism kan tillfredsställas.

